

Är *att* en citatmarkör?

Sofie Henricson

Ofta är det som vi uppfattar som ett finlandssvenskt särdrag en resurs även i den svenska som talas i Sverige, men en resurs som används i mycket högre grad i Finland samt utvidgats såväl semantiskt som pragmatiskt (se bl.a. Lehti-Eklund 2001:114). Konnektiven *att* är ett typexempel på denna princip och har redan länge utgjort ett populärt forskningsobjekt, bl.a. behandlat i *Språk och stil* av Lehti-Eklund (2001) på finlandssvenskt och av Anward (2003) på sverigesvenskt håll. Syftet med denna artikel är att studera hur *att* fungerar i citatkontext i ungdomssamtal i Göteborg, Helsingfors och på svenska språköar i Finland samt diskutera regionala skillnader i bruket.

I skrift framstår *att* framför allt som en subjunktion, som har en syntaktiskt underordnande funktion (SAG 2:733–741), men som Lindström & Londen (2008:109) poängterar uppträder *att* i talspråk snarast som en konjunktion som hellre samordnar än underordnar. I samtal kan konnektiven *att* med andra ord ha en annan funktion och syntaktisk effekt än i skrift och då närmast likna en diskursmarkör som inte ändrar yttrandets semantiska innehåll, utan har en samtalsreglerande funktion (Lehti-Eklund 2001:81, Lindström 2008:78, 101). Syntaktiskt står *att* som ett inskjutet element som ger signaler om relationer mellan de omkringliggande yttrandena och alltså har en sekventiellt förenande funktion (Lehti-Eklund 2001:82, Lindström 2008:79, Lindström & Londen 2008:109).

I skriftspråk inleder subjunktionen *att* en narrativ bisats, som vad gäller anföringar består av en indirekt anföring (SAG 4:536, 850). I talspråk kan *att* däremot även föregå direkta anföringar, något som för finlandssvenskt språk över lag noterats av Bergroth (1928:130–131) och för finlandssvenska samtal i synnerhet av Londen (1991:123).¹ Även om ett *att* som inleder, eller mer exakt föregår, direkta anföringar förekommer framför allt i finlandssvenska samtal, påträffas det även marginellt i sverigesvenskan (Löfström 1993:133, SAG 4:547, 846–847, Anward 2003:77).

¹ Att *att* ofta inleder direkta anföringar i finlandssvenska samtal har även framgått i flera andra studier, bl.a. av Fremer (1998) och Lehti-Eklund (2001).

Material och metod

För den här studien har jag gått igenom tre olika material, nämligen GSM, HUSA och SPÖK (delvis). Trots uppenbara olikheter är materialen relativt jämförbara; informanterna är i gymnasieåldern och alla samtal är lediga intervjuaktiga gruppsamtal med en moderator eller samtalsledare, även om samtalsämnet varierar.²

Ur dessa material har jag excerperat drygt 550 lexikalt markerade direkta anföringar³, som jag inför det här bidraget har studerat närmare med fokus på *att*. Intresset riktar sig mot direkta anföringar som markeras med strukturer som innehåller *att*, som i (1) och (2), där fetstiltla *ja sa att*, *å sen va han sådä att*, *ja va helt att hej att* och endast *att* markerar de direkta anföringar som följer.

- (1) ... n- nu märker man de genast ja va också då nä vi va i Sverige så gick ja å fråga efter roskis å int fösto han någå **ja sa att** roskis roskis (p) **å sen va han sådä att** papperskorg ... (HUSA)
- (2) ... så gick ja- li- (0.2) liksom prata svenska me dom **ja va helt att hej att** hu gå: de å sådär (0.4) dom va helt va prata: du svenska (-) **att** ja att liksom (1.1) då va dom men du e ju från Kotka ja va helt ja ja e... (SPÖK)

Som framgår av (1) och (2) har jag sett såväl på sådana citatmarkörer som innehåller ett verb (*ja sa att*, *sen va han sådä att* och *ja va helt att hej att*) samt sådana som är helt verblösa (*att*).

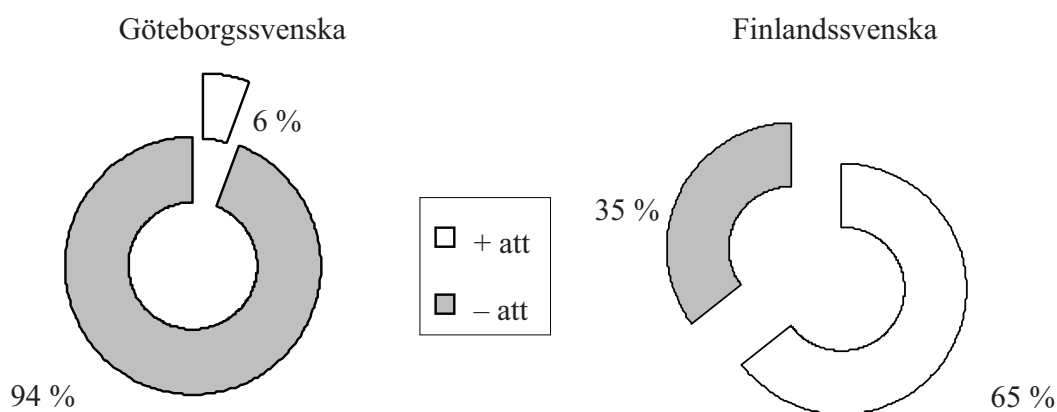
Med citat, eller direkt anföring, avses i detta sammanhang inte endast återgivning av en annan persons tidigare fällda yttrande, vilket är en alltför snäv gränsdragning för de allra flesta interaktionellt sinnade lingvister i dag. Citaten ses här i Clark & Gerrigs (1990) anda som en demonstration som avbildar personer mer än den beskriver dem. Citat uttrycker tal, känslor, attityder och andra egenskaper hos den ursprungliga talaren genom orden, men också genom det sätt på vilket citatet framställs. Därför blir en gränsdragning mellan verbala yttranden och andra slags illustrationer konstgjord. En dylik definition av citat i talspråk motiveras även av att illustrationer och verbala anföringar delvis markeras med samma slags anförande led. Denna utgångspunkt får även ett visst stöd i SAG:s beskrivning av anförda meningar (SAG 4:845).

² Jag är mycket tacksam för tillgång till de värdefulla jämförelsematerialen GSM och HUSA. Se närmare beskrivning av korpusarna i slutet av artikeln. Jag vill också tacka professor Jan Lindström, som läst och kommenterat en tidigare version av artikeln.

³ Studien begränsar sig således till lexikalt markerade citat, vilket samtidigt betyder att jag inte kan uppge hur stor andel som utgörs av citat utan lexikala anföringsmarkörer.

Statistisk översikt

Som sagt är det vi uppfattar som ett finlandssvenskt särdrag ofta en resurs även i den svenska som talas i Sverige, även om den utnyttjas i mycket mindre grad i sverigesvenskan. Därför kan det finnas anledning att se på skillnaderna även kvantitativt. Som det framgår av figur 1 finns det en tydlig skillnad mellan hur vanligt det är att *att* används framför citat i Göteborg och i Finland. I endast 6 procent (16/270) av de göteborgssvenska citatmarkörerna ingår ett *att*, medan 94 procent av citaten markeras med anförande led utan *att*. Dessa siffror kan jämföras med de finlandssvenska andelarna, där *att* förekommer i upp till 65 procent (184/284) av beläggen, medan endast en dryg tredjedel (100/284) av citaten markeras med anförande led utan *att*. Vad gäller frekvens kan således *att* i denna användning uppfattas som ett finlandssvenskt särdrag.

Figur 1. Statistisk översikt över citatmarkörer med *att* (+ *att*) och utan *att* (- *att*) i göteborgssamtalen och de finlandssvenska materialen

Skillnaderna blir ännu tydligare om citatmarkörerna delas upp i citatmarkörer med och citatmarkörer utan verb. De verblösa citatmarkörerna är nästan undantagslöst (ett undantag av totalt 96) *att*-fria i göteborgsmaterialet, medan 75 procent (40/53) av de finlandssvenska verblösa markörerna även inkluderar *att*.⁴ I över 90 procent (159/174) av de göteborgssvenska markörerna med verb ingår inget *att*, medan 62 procent (144/231) av de finlandssvenska innehåller *att*.

⁴ De verblösa markörerna är över lag mycket ovanligare i de finlandssvenska materialen än i det sverigesvenska materialet, där endast *ba*-markörerna utgör flera belägg än alla verblösa finlandssvenska markörer sammanlagt.

Citatmarkörer med verb & *att*

En del verb har en starkare koppling till *att* än andra. För vissa verb ter sig *att* som ett obligatoriskt komplement, medan andra förekommer endast utan *att*. I det göteborgssvenska materialet är *att* över lag sett rätt så frånvarande, varför det är problematiskt att dra några generella slutsatser av de exempel med verb och *att* som trots allt förekommer. De enstaka belägg som finns i materialet är fördelade på verben *vara*, *säga*, *tycka*, *tänka*, *bli*, *se* och *komma på*. Av dessa är det endast *säga* och *tycka* som relativt ofta kompletterar en anförande sats med *att* (4/22 respektive 4/15). I (3) och (4) finns exempel på göteborgssvenska belägg med dessa två verb och *att*.

- (3) ...ja tycker de e många killar som e lite sånadär ... **som** eh (.) har en speciell musiksmak **ändå kan säga att klassisk de e bra de kan jag sätta på hemma ibland** (.) såna som håller på mycke me musik å så (.) de tycker ja... (GSM)
- (4) ...de va nån som skrev de i sin (.) in- i en såhär tidning att de va ju de att (.) de som e inne just nu från USA de senaste från USA (.) **tyckte hon ju de att skaffa er en egen stil i stället...** (GSM)

Då en anförande sats kompletteras, kan det enda tillägget i göteborgsmaterialet utgöras av konnektiven *att*, såsom i (3), eller också utgör *att* endast en del av en utvidgning i anknytning till den anförande satsen, vilket är vanligare. Ett sådant exempel finns i (4), där *ju de att* kompletterar den anförande satsen *tyckte hon*. *Att* är i samtliga göteborgssvenska fall det sista verbala elementet innan själva citatet, men kan ibland följas av ett *eh* eller en paus. Dubbling av *att* förekommer inte i alls i GSM.

I de finlandssvenska materialen är det emellertid mycket vanligt att citatmarkörer med verb kombineras med *att*. En del verb följs nästintill obligatoriskt av *att*. *Säga* är ett verb som mycket starkt förknippas med *att*; i de genomgångna språkösamtalen förekommer det faktiskt inga belägg på *säga* utan *att*. Ett exempel på detta finns i (5), där *dendä: gräsen säger⁵*, som ur standardspråklig synvinkel vore en komplett (om än en smula absurd) anförande sats, kompletteras med konnektiven *att*.

- (5) ...dä: finns nån skylt att (0.4) **dendä: gräsen säger att** sitt int på mej *eller nå*... (SPÖK)

Vara är ett verb som ofta används i svenska ungdomssamtal i liknande funktioner och strukturer som mer traditionella anföringsverb, såsom *säga* och *fråga* (Henricson ms). I språkösamtalen förekommer citatmarkörer med *vara* vanligen utan *att* (cirka en fjärdedel dock med *att*), medan de helsingforssvenska beläggen i över hälften av fallen tar *att*, som i (6), där *också att*

⁵ Substantivet *gräs* har fått felaktigt genus; med *dendä: gräsen* avses alltså *det där gräset*, som i den här kontexten egentligen syftar på gräsmattan.

anknyts till satsen *famo va* ('farmor var'), som här fungerar som en anförande sats till citatet *va e dehär nu*.

- (6) ...**famo va också att** "va e dehär nu" **att** *vaffö ska du int ti gymnasie*... (HUSA)
- (7) ...att de va just de va så (0.3) nä ja int (0.2) ja ja valde de sådär egentligen bara (0.5) att ja va där en dag å titta å **så tänkte ja att** hjälp (.) här e en (0.2) elä här e räddning då att .h här vet ja nu nu kan ja (0.5) göra dehär då... (HUSA)

Av de vanligare verben tar även *tänka* och *fråga* ofta *att*, såsom i det helsingforssvenska exemplet (7), där den anförande satsen *så tänkte ja* kompletteras med ett *att* innan citatet följer.

Då den anförande satsen kompletteras med *att* i finlandssvenska samtal, vilket den alltså ofta gör, är det ungefär lika vanligt att endast *att* (eller upprepningar av *att*) kompletterar, som att *att* endast är en del av en större expansion efter den anförande satsen. I göteborgs- och helsingforssvenska samtal intar *att* alltid sista positionen innan citatet, medan det finns ett fåtal belegg i språkösamtalen, där *liksom* är det sista element som föregår citatet, strax efter *att*.⁶ Då fler element ingår i det expanderande ledet med *att* följer det vanligen ett av två mönster, eller också en kombination av dessa:

1. precisering + *att*: *sen sådär att, av honom att, nu ungefär sådär att, nog på de sätte ändå att, no helt sådär att, först att, på finska då att*
2. *att* + interjektion + *att*: *att ja att, att nä att, att ajja att, att hej att, att hördu att*
3. eller kombinationer av 1) och 2): *ändå såhä: att herregud att, såhä: att huj att, rikit såhär att okej att.*

Därtill är det inte heller ovanligt att en paus föregår citatet. Den andra strukturen, med *att* i början och i slutet av expansionen, förekommer inte i det sverigesvenska materialet. I göteborgssamtalen finns endast belegg på den första strukturen, dvs. precisering *att*, eller också enkelt *att*.

I tabell 1 finns några exempel på hur de olika citatmarkörerna med *att* kan se ut i praktiken.⁷ På de två första raderna finns belegg på den minsta formen det expanderande ledet med *att* kan anta, dvs. endast *att* (*fast man säger att*) samt dubbling av *att* (*sku du genast fråga <att att>*). Denna struktur förekommer i alla delmaterial. En annan struktur, som är gemensam för samtliga material, är ett expanderande led med *att* där *att* föregås av en precisering av

⁶ Partikeln *liksom* har naturligtvis även tidigare noterats i samband med anförande satser, t.ex. av Kotsinas (1994:91), Eriksson (1997:170–171) och Londen (1997:114–115).

⁷ I tabell 1 är exemplet på rad 4 taget från GSM, exemplen på rad 3 och 9 från SPÖK, medan de övriga är från HUSA.

Tabell 1. Några belägg på citatmarkörer med expanderande led med *att* och citat

Konnektiv	Basstruktur	<i>att</i> -expansion	Citat	Slutmarkör
1. <u>fast</u>	man säger	<i>att</i>	nej Camilla <u>skärp</u> dej nu de <u>e</u> ju bara ett vanlit tal	liksom
2.	sku du genast fråga	< <i>att att</i> >	”var ha du fått din utbildning”	
3.	alla kommer å frågar	av honom <i>att</i> (.hh)	va kostar de här	
4. så	sa dom	så här <i>att eh</i> (.)	då får du lyssna på (.) city hundrasju dom har variationsgaranti	sa han
5.	en annan som sen va va	<i>att ja att</i>	dedä säger hon no bara för <i>att</i> ni pratar svenska	
6. så	frågar man	<i>att aj ja att</i>	e du från Sverige	
7. om	man int e	så#dä: <i>att# att</i> uj <i>att</i>	gå bort ”uä:”	
8. då	va de (0.6) #en som sa:# (.) som satt där framme en äldre tant °som sa	sen <i>att ja att</i> ^o (1.0)	”puhukaa nyt hiljempaa” ⁱ	
9.	han sa	igen sådä: <i>att</i> (0.8) (.h) <i>ja att</i> liksom	de e dedä helsingfors- finlandssvenska e mycke bättre än dehä: kotkafinlandssvenska	
10.	vissa finnar °kanske° tycker	sådär <i>att</i>	hyi et ne on hurreja ⁱⁱ	

i) Finska; på svenska ungefär ’tala tystare’.

ii) Finska; på svenska ungefär ’usch *att* de är finlandssvenska’, nedlåtande benämning.

något slag, på rad 3 av en specificering av vem som blir tilltalad (*av honom*), på rad 4 av en mer diffus precisering med det lexikaliserade adverbet *så här*. Expanderande led med *att* där *att* utgör första och sista element, samt en interjektion däremellan, förekommer endast i de finlandssvenska delmaterialen, bl.a. på rad 5 (*att ja att*) och 6 (*att aj ja att*). I de finlandssvenska samtalen förekommer det även kombinationer av två strukturer, dvs. en precisering samt interjektioner mellan två *att*. Belägg på sådana kombinationer finns på rad 7 och 8 i tabellen, med följande expanderande led med *att*: *så#dä: att# att uj att* och *sen att ja att*.

Endast i språkösamtalen finns det några belägg på expanderande led med *att*, som innehåller ett *att*, men inte slutar med det. De kan då se ut som

exemplet i tabell 1 på rad 9, där en kombination av precisering fusioneras med en *att* + interjektion + *att*-struktur (*igen sådä: att (0.8) (.h) ja att*) som därtill följs av diskursmarkören *liksom*, innan citatet följer.

I tabellen har det expanderande ledet med *att* lagts in i ett eget fält (*att*-expansion), mellan basstrukturen, dvs. den minimala anförande satsen som t.ex. *han sa* på rad 9, och själva citatet. Detta motiveras av att det expanderande ledet med *att* i samband med anförande satser inte alltid entydigt kan anses höra vare sig till citatmarkören eller till citatet. I många fall är det expanderande ledet med *att* starkare förknippat med den anförande satsen, som i de fall då en längre paus infaller mellan expansionen och citatet. I andra fall, speciellt i *att* + interjektion + *att*-strukturerna, kan det expanderande ledet med *att* även ses som en del av citatet. Att gränsdragningen kan vara problematisk framgår av en jämförelse mellan rad 7 och rad 10 i tabell 1. I exemplet på rad 7 har jag lagt in det expanderande ledet med *att* (*sådä: att# att uj att*) i ett eget fält, medan det faktum att citatet i 10 utgör en kodväxling till finska och att *hyj et* ('usch att') även är på finska, leder till att *hyi et ne on hurreja* ('usch att de är finlandssvenska') i sin helhet tolkas som en del av själva citatet. De expanderande leden med *att* lever således i en gråzon mellan anförande led och citat, ofta med starkare kopplingar till den ena eller den andra grannen, samt stundvis även klart en del av någondera.⁸

Att i verblösa citatmarkörer

I de finlandssvenska samtalen⁹ förekommer det även *att*-citatmarkörer utan (omedelbart) stöd av en anförande sats som kan föregå citat i samtal och då utgör den enda lexikala signalen om att ett citat följer. Av de verblösa markörerna är *att* (ensam eller i kombinationer) den vanligaste finlandssvenska markören, medan *ba* utgör en frekvent sverigesvensk markör i denna kategori. Då *att* förekommer utan anförande sats, förekommer följande strukturer:

- *att* (eventuellt dubblerat)
- precisering + *att*: *sådär att, liksom att, dedär liksom att*
- *att* + interjektion + *att*: *att okej att, att nå att, att ja att*.

Därtill förekommer två fall som inte avslutas med *att*, nämligen *att liksom* (t.ex. *att liksom .hh slipper ja fa °å gö: nå°*). I samtliga fall gäller att citationspraktiken redan är etablerad i den interaktionella kontexten. Ett fristående *att* förefaller således inte att i ett lösryckt sammanhang fungera som en tillräckligt stark citatmarkör. Antingen har citat förekommit inom en nära

⁸ En liknande position intar finskans *et(tä)* 'att', se t.ex. Haakana (2005:122).

⁹ Det finns endast ett belegg på en verblös *att*-citatmarkör i det göteborgssvenska samtalsmaterialet.

tidsrymd, eller också har en anföringssats redan yttrats utan att ett samhörande citat produceras. I sådana kontexter kan ett verblöst *att* vara tillräckligt för att signalera att ett citat följer, eller också att den tidigare framkastade anföringssatsen nu åter aktualiseras.

Att kan även fungera som en avgränsare av citat, då *att* avgränsar yttranden av samma eller olika talare. Detta gäller i synnerhet för citatkedjor, som *han v- va helt eh "hej att nå att (0.3) vart ska du att hehe var ha du vari å"*. I det här exemplet avgränsar *att*-markörerna (*att nå att, att*) tre yttranden av samma talare, nämligen *hej, vart ska du* och *hehe var har du vari å*.

Et(tä) ('att') i finsk citatkontext

Då finlandssvenska särdrag diskuteras blir det ofta aktuellt att även ta sig en titt på den gedigna interaktionella forskning som idkas av finska lingvister. Med tanke på den avsevärt större fallenheten för finlandssvenskarna att använda *att* som en del av eller enda markör för citat i samtal kan det vara relevant att notera att det i finskan finns en parallell struktur i konnektiven *et(tä)*, såsom i *ne oli heti et "↓aij jaa teill_oj jo joulupukki käyny"* ('de va bums att aj ja hos er har jultomten redan varit på besök', ur Lappalainen 2005:162). En möjlig koppling till den finsk-svenska språkkontakten har vad gäller Helsingfors redan tidigare påpekats av Saari (1975:196) och Lehti-Eklund (2001:113), som noterar likheten mellan diskursmarkören *att* och finskans *et(tä)*. Den finska varianten förekommer frekvent och i parallella funktioner i finskt talspråk.

Som det framgår i ISK (§ 1465) samt i flera finska citatstudier (t.ex. Kuiru 1984:97, Raussi 1992:53, Kalliokoski 2005:21, Lappalainen 2005:156, Routarinne 2005:90, Shore 2005:68), är *että* ('att') i finskt talspråk inte nödvändigtvis ett tecken på att en anföring är indirekt, även om *että* inte hör hemma i samband med direkt anföring i det finska standardspråket, där *että* i likhet med svenskans *att* är ett tecken på syntaktisk underordning. Detta påminner om den finlandssvenska användningen av konnektiven *att* vid direkt anföring, där samtalsspråket brukar *att* även om standardspråket avråder från det. Shore (2005:69) konstaterar att den finska konnektiven *et(tä)* inte såsom engelskans *that* är ett klart tecken på att en anföring är indirekt. I varje fall kan tydliga fall av citat inte föregås av engelska *that*, medan det är vanligt att finska *et(tä)* står framför citat i talspråk. En liknande jämförelse kunde göras mellan den finlandssvenska konnektiven *att* och den sverigesvenska konnektiven *att*, då *att* som finlandssvensk konnektiv står närmare den finska konnektiven *et(tä)*, än sverigesvenskans *att* eller engelskans *that*.

Sammanfattning

Att *att* inleder direkta anföringar förekommer framför allt i finlandssvenska samtal och är så frekvent att även *att* utan verb kan uppfattas som en signal om att ett citat följer. Den stora frekvensskillnaden kan även antas spegla sig i hur starkt talarna förknippar *att* med citat. I göteborgssamtalen förekommer *att* mycket sparsamt före direkta anföringar och kan inte anses signalera för talaren att ett citat följer. Tvärtom, i sverigesvenskan torde *att* framför allt projicera indirekta anföringar, och ger därför motstridiga signaler i de fall då en direkt anföring trots allt följer (se även Josephson 1992:156).

I de finlandssvenska samtalen är det däremot mycket vanligt att direkta anföringar föregås av ett expanderat anförande led med *att*. Då en anförande sats redan har markerat att ett citat följer, verkar det expanderande ledet med *att* ha funktionen att visa på relationen mellan och knyta samman den anförande satsen och citatet, men alltså inte underordna. I den här positionen förekommer expanderande led med *att* så frekvent, att de av finlandssvenska talare förknippas med anföringar i samtal över lag. I de finlandssvenska samtalen torde *att* alltså inte utgöra en distinktion mellan direkta och indirekta anföringar, utan projicerar såväl direkta som indirekta anföringar. Åtskillnaden mellan direkta och indirekta anföringar klarnar på andra sätt, såsom utifrån paralingvistiska markörer, prosodi och val av deiktiska element. Kopplingen till citat kan även fastställas i bruket av ensamstående *att*-markörer, som i rätt kontext utgör tillräckliga projektioner om att en anföring är på väg. Ett verblöst *att* kan däremot knappast anses ha någon direkt koppling till direkta anföringar i sverigesvenska samtal.

De ensamstående expanderande leden med *att* kan även avgränsa olika turer eller turkonstruktionsenheter i längre citatkedjor, såväl som olika röster i berättelser. Expanderande led med *att* som infaller mellan anförande satser och citat verkar däremot fungera som en förenande länk mellan den anförande satsen och citatet. Dvs. en sekventiell konnektiv, som kan behövas i synnerhet då turen är mer komplex och avståndet mellan den anförande satsen och citatet har blivit långt. I sådana fall kan *att*-markörer åter aktualisera citatet som redan tidigare annonserats av en anförande sats.

Material

GSM: Material insamlat för projektet *Gymnasisters språk- och musikvärldar 1997–1999*. Gymnasistgrupper lyssnar på och diskuterar musik under Karolina Wirde-näs ledning. Institutionen för svenska språket och Institutionen för musik- och filmvetenskap vid Göteborgs universitet. Se närmare beskrivning i Wirde-näs, Karolina 2002. *Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i grupp-samtal*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

HUSA: Material insamlat för projektet *Språk och attityder bland helsingforsvenska ungdomar 1994–1995*. Gruppintervjuer med ungdomar i gymnasieålder under ledning av Charlotta af Hällström. Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet samt Forskningscentralen för de inhemska språken. Se närmare beskrivning i Löfström, Jamima 1995. *Språk och attityder*

bland helsingforssvenska ungdomar: en projektpresentation. I: M. Saari & J. Lindström (red.), *Svenskan i Finland 3*. Helsingfors: Helsingfors universitet. S. 116–123.

SPÖK: Ungdomssamtal på svenska språköar i Finland. Lediga gruppsamtal med gymnasister i Kotka och Björneborg. Material insamlat bland gymnasister 2001/2006 av Sofie Henricson.

Litteratur

- Anward, Jan 2003. *att*. *Språk och stil*. N.F. 13. S. 65–85.
- Bergroth, Hugo 1928 [1917]. *Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Helsingfors: Schildts.
- Clark, Herbert H. & Gerrig, Richard J. 1990. Quotations as demonstrations. *Language*. 66 (4). S. 764–805.
- Eriksson, Mats 1997. *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. 43.) Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Fremer, Maria 1998. *Så va ja helt @UÄ:::@*. Dramatiserade sekvenser i ungdomssamtal. I: H. Lehti-Eklund, M. Mazzarella & M. Saari (red.), *Samtalsstudier*. (Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet. 19.) Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet. S. 57–70.
- Haakana, Markku 2005. Sanottua, ajateltua ja melkein sanottua. Puheen ja ajatusten referointi valituskertomuksissa. I: M. Haakana, & J. Kalliokoski (red.), *Referointi ja moniäänisyys*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 114–149.
- Henricson, Sofie ms. Kopulaverbet *vara* som citatmarkör i svenskt ungdomsspråk.
- ISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja-Riitta & Alho, Irja 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsingfors: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Josephson, Olle 1992. Folkrörelser och berättarstil. I: S. Hellberg, U.-B. Kotsinas, P. Ledin & I. Lindell (utg.), *Svenskans beskrivning 19*. Lund: Lund University Press. S. 152–163.
- Kalliokoski, Jyrki 2005. Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä. I: M. Haakana, & J. Kalliokoski (red.), *Referointi ja moniäänisyys*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 9–42.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1994. *Ungdomsspråk*. (Ord och stil. 25.) Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kuiri, Kaija 1984. *Referointi Kainuun ja Pohjois-Karjalan murteissa*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lappalainen, Hanna 2005. Referointi ja variaatio. Sitaatit yksilöllisen variaation kuvastimina ja resursseina. I: M. Haakana, & J. Kalliokoski (red.), *Referointi ja moniäänisyys*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 150–186.
- Lehti-Eklund, Hanna 2001. Om *att* som diskursmarkör. *Språk och stil*. N.F. 11. S. 81–118.
- Lindström, Jan 2008. *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts.
- Lindström, Jan & Londen, Anne-Marie 2008. Constructing reasoning. The complex connectives *för att* (causal), *så att* (consecutive) and *men att* (adversative) in Swedish conversations. I: J. Leino (red.), *Constructional reorganization*. (Constructional approaches to language. 5.) Amsterdam: Benjamins. S. 105–152.

- Londen, Anne-Marie 1991. *Sori nu att ja här i snagakön talar svenska*. I: S. Fries, R. Hedquist & K. Larsson (utg.), *Stilistik och finlandssvenska. En samling artiklar tillägnade Birger Liljestränd den 25 juni 1991*. (Nordsvenska. 8.) Umeå: Institutionen för nordiska språk, Umeå universitet. S. 112–125.
- Londen, Anne-Marie 1997. *Då e man ju fri liksom*. Om användningen av partikeln *liksom* i ett finlandssvenskt radiosamtal. I: S. Haapamäki (red.), *Svenskan i Finland 4*. (Skrifter från Svenska institutionen vid Åbo Akademi. 3.) Åbo: Åbo Akademi. S. 101–118.
- Löfström, Jonas 1993. *Procedes de subordination et organisation du discours parlé. L'exemple du att 'que' suédois*. I: C. Muller & D. Roulland (red.), *Subordinations*. (Travaux Linguistiques du CerLiCO. 6.) Rennes: Presses Universitaires de Rennes. S. 123–143.
- Raussi, Anne 1992. *Et(tä)-partikkelilla alkavat lausumat keskustelussa*. Finska institutionen, Helsingfors universitet.
- Routarinne, Sara 2005. *Keskustelupuheen johtolauseiden kielioppia*. I: M. Haakana & J. Kalliokoski (red.), *Referointi ja moniäänisyys*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 83–113.
- Saari, Mirja 1975. *Talsvenska. En sociolingvistisk studie över syntaktiska drag i intervjusvar*. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. 468.) Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Shore, Susanna 2005. *Referoinnista projektioon ja metarepresentaation*. I: M. Haakana & J. Kalliokoski (red.), *Referointi ja moniäänisyys*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 44–82.

Transkriptionsnyckel

°men°	lägre volym
<u>men</u>	emfas
”men”	förställd röst
men	sägs med skratt i rösten
#men#	knarrig röst
<men>	långsammare tempo
me-	hörbart avbrott
a:	förlängt ljud
teill_oj	legatouttal
.h/.hh	inandning
(p)	paus
(0.6)	paus mätt i tiondels sekunder
(.)	mikropaus
(-)	ohörbart tal
...	en del av turen är utelämnad